Sveriges advokatsamfund

Stockholm den 30 oktober 2026

R-2026/1582

Till Justitiedepartementet
Ju2026/01662

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 30 juni 2026 beretts tillfälle att yttra sig över promemorian Ett permanent snabbförfarande i brottmål för unga lagöverträdare.

Sammanfattning

Advokatsamfundet har ingen erinran mot att förundersökningar och brottmål av okomplicerad natur handläggs skyndsamt, under förutsättning att rättssäkerheten upprätthålls fullt ut och att barnets bästa beaktas i varje enskilt fall. Ett snabbförfarande får därför inte innebära att den unges processuella rättigheter eller möjligheter att förbereda sitt försvar försämras.

Advokatsamfundet kan inte ställa sig bakom att försöksverksamheten permanentas på det underlag och med den författningstekniska avgränsning som nu föreslås. Av underlaget är det inte möjligt att dra tillräckligt säkra slutsatser om förfarandets effekt genom hela rättskedjan, om målet om lagföring inom tio veckor har uppnåtts eller om rättssäkerheten och barnets rättigheter har kunnat upprätthållas fullt ut. Den föreslagna 3 c § förundersökningskungörelsen är dessutom vidare än den arbetsmetod som hittills har tillämpats och utvärderats.

Advokatsamfundet avstyrker därför att försöksverksamheten permanentas genom de nu föreslagna förordningsändringarna.

Laboratoriegatan 4, Box 27321, 102 54 Stockholm
Tfn 08-459 03 00, advokatsamfundet.se, info@advokatsamfundet.se

Synpunkter

Advokatsamfundets tidigare synpunkter

Advokatsamfundet har vid flera tillfällen yttrat sig över snabbförfaranden i brottmål.[1]

I yttrandet över promemorian En snabbare lagföring – försöksprojekt med ett snabbförfarande i brottmål (Ds 2017:36) hade Advokatsamfundet ingen erinran mot att mål av okomplicerad natur handläggs snabbt, under förutsättning att rättssäkerheten upprätthålls fullt ut. Samfundet framhöll samtidigt rättssäkerhetsriskerna med att urvalet i praktiken görs av ingripande polis och med att polisen lämnar besked om kommande delgivning och rättegångstid.

I yttrandet över promemorian Snabbare lagföring (Ds 2018:9) upprepade Advokatsamfundet att snabb handläggning kan godtas för okomplicerade mål endast om rättssäkerheten upprätthålls fullt ut. Ett första förhör med en ung misstänkt inom en vecka ansågs i och för sig rimligt. Samfundet framhöll emellertid att korta frister kan begränsa den unges och försvararens skäliga rådrum och framtvinga substitutioner eller byten av försvarare och andra rättsliga biträden. Samfundet pekade också på behovet av faktisk tillgång till offentlig försvarare under kvällar, nätter och helger samt en ersättningsordning som motsvarar sådan tjänstgöring.

I yttrandet över myndigheternas utkast till myndighetsgemensam redovisning lämnade samfundet inga nya synpunkter utan hänvisade till sina yttranden från 2017, 2018 och 2019.

I yttrandet över betänkandet Snabbare lagföring – ett snabbförfarande i brottmål (SOU 2021:46) vidhöll samfundet att endast mål av okomplicerad natur bör omfattas och att samma rättssäkerhetsgarantier ska gälla som vid ordinarie handläggning. Advokatsamfundet ansåg att urvalskriterierna uttryckligen bör anges i författning. Unga misstänkta bör inte under några förhållanden förhöras utan biträde av försvarare. Advokatsamfundet ansåg vidare att det är domstolen, inte polisen, som ska sätta ut mål

[1] Se Advokatsamfundets remissyttranden den 3 oktober 2017 över promemorian En snabbare lagföring – försöksprojekt med ett snabbförfarande i brottmål (Ds 2017:36), den 22 augusti 2018 över promemorian Snabbare lagföring (Ds 2018:9), den 22 januari 2021 över Polismyndighetens utkast till myndighetsgemensam redovisning av Polismyndighetens, Åklagarmyndighetens, Rättsmedicinalverkets, Kriminalvårdens och Sveriges domstolars promemoria Återrapportering av regeringsuppdrag – Försöksverksamhet med ett snabbförfarande i brottmål samt den 30 september 2021 över betänkandet Snabbare lagföring – ett snabbförfarande i brottmål (SOU 2021:46).

till förhandling och att ett preliminärt förhandlingsdatum måste vara sekundärt i förhållande till en begärd eller redan förordnad försvarares möjlighet att biträda den unge.

Advokatsamfundets tidigare hållning har varit konsekvent. Advokatsamfundet har inte motsatt sig skyndsamhet som sådan, men har krävt tydliga urvalskriterier, fullständig försvararrätt, skäligt rådrum och en klar gräns mellan polisens och domstolens uppgifter. Dessa utgångspunkter gör sig med minst samma styrka gällande när ett tidsbegränsat försök föreslås bli en permanent och utbyggbar ordning.

Allmänna utgångspunkter

Advokatsamfundet delar promemorians uppfattning att brottsmisstankar mot unga ska handläggas skyndsamt. Detta följer redan av det särskilda ungdomsregelverket.[2] Den fråga som promemorian väcker är därför inte om ungdomsärenden ska prioriteras, utan om det finns ett tillräckligt underlag för att permanenta just den föreslagna särskilda ordningen och om ordningen är tillräckligt preciserad. Advokatsamfundet ifrågasätter inte de goda ändamål som ligger bakom ett permanent snabbförfarande. För att dessa ändamål ska kunna uppnås är det emellertid en förutsättning att grundläggande rättssäkerhetsgarantier upprätthålls. Det gäller i synnerhet när förfarandet riktar sig mot unga lagöverträdare, vars behov av juridiskt biträde är särskilt stort.

En snabb reaktion kan vara till fördel för såväl den unge och målsäganden som för rättsväsendet i stort. Skyndsamhet är dock inte liktydigt med rättssäkerhet. Om tidsmålen påverkar tillgången till försvarare, den unges möjlighet att tillgodogöra sig information, utrymmet att begära kompletterande utredning eller möjligheten för socialtjänst och vårdnadshavare att medverka, kan ett snabbare förfarande i stället försvaga de garantier som är avsedda att skydda barnet.

Underlaget för ett permanentande

Den enda oberoende utvärdering som redovisas beträffande ungdomsspåret är Brottsförebyggande rådets rapport från 2020.[3] Rapporten byggde på 96 ärenden i tre

[2] Se särskilt 4 och 29 §§ lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare samt promemorian, s. 9 och 10.
[3] Promemorian, s. 9–11, och Brottsförebyggande rådet, Snabbare lagföring – Utvärdering av en försöksverksamhet i norra Stockholm, rapport 2020:3, s. 76–90 och 100–104.

lokalpolisområden under perioden januari–september 2019.[4] Brå kunde inte göra adekvata jämförelser med ungdomsärenden som handlagts på vanligt sätt, eftersom antalet ärenden var begränsat, lämpligt jämförelsematerial saknades och polisens urval försvårade rättvisande jämförelser. Brå uttalade därför att några säkra slutsatser om effekterna av ungdomsspåret inte kunde dras.

Vid remissbehandlingen av SOU 2021:46 ansåg Brå uttryckligen att det saknades tillräckligt underlag för ett permanent införande och att en utbyggnad krävde systematisk uppföljning.[5] Polismyndigheten föreslog samtidigt att Brå skulle få i uppdrag att utvärdera den fortsatta försöksverksamheten, så att ett kommande ställningstagande kunde vila på ett tillförlitligt underlag.[6] Någon sådan ny oberoende utvärdering redovisas inte i promemorian eller den myndighetsgemensamma slutredovisningen.

Den myndighetsgemensamma slutredovisning som nu ligger till grund för förslagen gavs in till regeringen i april 2026 och innehåller värdefulla erfarenheter av metodutveckling och samverkan. Den är däremot inte utformad som en oberoende effektutvärdering. De myndigheter som har utvecklat och bedrivit försöksverksamheten har själva svarat för redovisningen och förslaget om permanentande.[7] Någon jämförbar kontrollgrupp redovisas inte, och de ärenden som jämförs har valts ut efter lämplighet. Av redovisningen framgår att de ärenden som inte valts ut i allt högre grad utgörs av ärenden som bedömts vara mindre lämpliga för snabbförfarandet. En jämförelse mellan de båda gruppernas handläggningstider kan därför inte utan vidare läggas till grund för slutsatser om orsak och verkan.

Under 2025 handlades 23,8 procent av de ungdomsärenden som redovisades till åklagare inom ungdomsspåret, med betydande regionala skillnader. Arbetsmetoden tillämpades alltjämt uteslutande i polisledda förundersökningar. Av tabell 2 i slutredovisningen framgår att den genomsnittliga tiden från brott till redovisning till åklagare ökade från 25,8 dagar under 2023 till 28,4 dagar under 2025. Slutredovisningen anger samtidigt att ett tillförlitligt mått för målsättningen om

[4] Brå rapport 2020:3, s. 80. Rapportens 96 redovisade ärenden motsvarade 92 unika ärenden; fyra ärenden med två misstänkta räknades två gånger.
[5] Brottsförebyggande rådets remissyttrande den 29 september 2021 över SOU 2021:46.
[6] Polismyndighetens remissvar den 27 september 2021 över SOU 2021:46.
[7] Regeringsbeslut den 30 maj 2024 om ändring av uppdraget om fortsatt försöksverksamhet, Ju2023/00846, Ju2024/00345 och Ju2024/00592, s. 3–4, samt slutredovisningen, s. 3–4.

lagföring inom tio veckor inte har kunnat tas fram. Dessa uppgifter utesluter inte att arbetsmetoden har positiva effekter, men de utgör inte tillräckligt stöd för de slutsatser som krävs för ett permanentande.

Uppföljningen genom hela rättskedjan har dessutom försvårats av att det saknas en teknisk lösning för att överföra ärendenas märkning mellan myndigheternas respektive system. Endast omkring hälften av de ärenden som redovisats från polisen hade märkts för fortsatt hantering inom ungdomsspåret. Antalet korrekt märkta ärenden hos Åklagarmyndigheten och domstolarna var enligt slutredovisningen alltjämt för litet för att möjliggöra tillförlitlig och rättvisande statistik. Märkningen är således inte enbart en administrativ detalj, utan en förutsättning för att kunna kontrollera om förfarandet når sina mål och om rättssäkerheten upprätthålls.

Slutligen beslutade regeringen den 30 maj 2024 att försöksverksamheten skulle byggas ut till polisregionerna Syd och Väst under 2024, till ytterligare två polisregioner under 2025 och till de resterande två under 2026, samt att slutredovisningen skulle lämnas senast den 31 mars 2026. Slutredovisningen avgavs således innan den nationella utbyggnaden var fullt genomförd och kunde därför inte omfatta mer långvariga erfarenheter från de sist anslutna regionerna. Detta talar med särskild styrka mot att redan nu göra ordningen permanent.

Den föreslagna 3 c § förundersökningskungörelsen

Enligt den föreslagna 3 c § får utredningen av ett brott ingå i snabbförfarandet om den misstänkte inte hade fyllt 18 år vid tidpunkten för brottet. Bestämmelsen uppställer inte något krav på att brottet ska vara av enkel beskaffenhet, kunna utredas direkt eller inom kortare tid, ha upptäckts genom ett ingripande eller omfattas av en polisledd förundersökning. Den innehåller inte heller något uttryckligt lämplighetsrekvisit eller någon skyldighet att föra ut ett ärende ur förfarandet när det visar sig vara mer komplicerat än vad som ursprungligen antagits.

Bestämmelsen saknar dessutom en nedre åldersgräns. Det framgår inte om den är avsedd att omfatta endast förundersökningar mot straffmyndiga ungdomar eller även utredningar enligt 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare avseende barn under den ordinarie straffbarhetsåldern. Från den 10 september 2026 gäller därtill särskilda regler för allvarliga brott som någon har begått när han eller hon var fjorton år, medan den föreslagna 3 c § ska träda i kraft den 1

januari 2027. Bestämmelsens förhållande till dessa handläggningsordningar måste därför klarläggas och barnkonsekvenserna analyseras före ikraftträdandet.

Avgränsningen är vidare än den som gäller för det permanenta snabbförfarandet för vuxna enligt 3 b § förundersökningskungörelsen, där det åtminstone krävs att brottet kan utredas direkt eller inom kortare tid. Den är även vidare än den arbetsmetod som enligt slutredovisningen huvudsakligen har tillämpats på enkla, polisledda ingripandebrott som av en förundersökningsledare bedömts lämpliga för förfarandet. Promemorian anger uttryckligen att förslagen inte begränsas till en viss typ av brottslighet och att bestämmelsen möjliggör en framtida utvidgning till åklagarledda förundersökningar.

Urvalet får direkt betydelse för den unges processuella situation och för hur snabbt olika åtgärder ska vidtas. Urvalskriterierna bör därför inte enbart följa av en myndighetsgemensam arbetsmetod som kan ändras utan föregående normgivning och remissbehandling. En så öppet formulerad bestämmelse riskerar dessutom att leda till oenhetlig tillämpning mellan regioner och bristande förutsebarhet för den unge.

Om regeringen går vidare med förslaget bör det i förordning åtminstone anges att brottet ska kunna utredas direkt eller inom kortare tid, att utredningen ska vara av enkel beskaffenhet och bedömas lämplig för förfarandet samt att ärendet omedelbart ska lämna snabbförfarandet om dessa förutsättningar inte längre är uppfyllda. Behovet av sådana avgränsningar är särskilt framträdande eftersom de mål som kan bli aktuella inom ramen för ett permanent snabbförfarande inte avgränsas genom någon legal definition. Avsaknaden av en sådan definition medför en förhöjd risk för att urvalet i praktiken sker på subjektiva grunder. En utvidgning till åklagarledda eller annars mer komplicerade förundersökningar bör föregås av en ny utvärdering och remissbehandling.

Den unges rätt till försvarare, målsägandebiträde samt skäligt rådrum

Promemorian bygger på målsättningen att den misstänkte ska förhöras direkt eller inom en vecka. Advokatsamfundet vidhåller att en ung misstänkt inte bör höras i sak utan biträde av försvarare. Denna utgångspunkt gör sig med särskild styrka gällande vid ett snabbförfarande, där beslut och utsagor i ett tidigt skede av processen kan få avgörande betydelse för den fortsatta handläggningen. Rätten till biträde måste vara praktisk och effektiv, inte enbart formell. Detta är också i överensstämmelse med

artikel 6 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/800 om rättssäkerhetsgarantier för barn som är misstänkta eller tilltalade i straffrättsliga förfaranden.

Unga lagöverträdare har överlag en lägre mognadsgrad och därmed sämre förutsättningar att hävda sin ställning gentemot den auktoritet som en polis ofta representerar. Inom ramen för ett permanent snabbförfarande finns det därför en förhöjd risk för att den unge av önskan att vara polisen till lags samtycker till förhör, bl.a. i hopp om att snabbare försättas på fri fot. Ett sådant samtycke riskerar att ges på bekostnad av den rättssäkerhet som den unge har rätt till.

Mot bakgrund av att den brottslighet som utredningen tar sikte på i hög grad torde utgöras av händelsestyrd brottslighet av enkel beskaffenhet, kan det även ifrågasättas om det i realiteten finns polisiära resurser för att säkerställa att det är specialutbildade poliser som genomför dessa förhör.

Tidsmålen får inte användas som skäl för att hålla ett förhör utan försvarare, för att frångå den unges önskemål om en viss advokat eller för att framtvinga substitution eller byte av försvarare. En bokad förhörs- eller förhandlingstid måste vara sekundär i förhållande till möjligheten för en begärd eller redan förordnad försvarare att biträda den unge och till behovet av skäligt rådrum.

Tidsmålen riskerar även att leda till rättsförlust för målsägande som inte ges tillräckligt rådrum att samråda med målsägandebiträde eller att i tid sammanställa underlag till stöd för ett skadeståndsanspråk.

Eftersom huvuddelen av de tidiga åtgärderna enligt promemorian ska vidtas inom polisens jourverksamhet behöver det också klarläggas hur tillgången till offentliga försvarare och målsägandebiträden under kvällar, nätter och helger ska säkerställas och finansieras. Tillgången till försvarare och målsägandebiträden utanför ordinarie arbetstid varierar sannolikt mellan olika orter i Sverige, bl.a. till följd av geografiska avstånd. Denna fråga kan inte lämnas till den praktiska tillämpningen efter ett permanentande.

Barnrättsanalysen

I promemorian hänvisas till barnets rätt enligt artikel 40 i barnkonventionen att utan dröjsmål få saken avgjord. Därefter görs bedömningen att förslagen inte medför några

negativa konsekvenser för barn och unga eller påverkar barnets rättigheter. Denna bedömning är alltför kortfattad och saknar stöd i redovisade utfall.

En fullständig barnrättsanalys måste väga intresset av skyndsamhet mot bland annat barnets bästa enligt artikel 3, barnets rätt att komma till tals enligt artikel 12 och rättssäkerhetsgarantierna i artikel 40. Analysen bör belysa hur omedelbara eller tidiga förhör påverkar barnets förståelse och möjlighet att medverka, den faktiska tillgången till försvarare och stödpersoner, socialtjänstens närvaro samt konsekvenserna för barn med exempelvis kognitiva funktionsnedsättningar, språkbarriärer eller annan särskild sårbarhet. Även unga målsägandes behov av biträde, skydd och tid för att precisera skadeståndsanspråk behöver belysas när förfarandet inte är begränsat till vissa brottstyper.

En sådan analys bör grundas på aktuell empiri från hela rättskedjan och beakta de ungas egna erfarenheter. Att ett förfarande i genomsnitt går snabbare är inte i sig tillräckligt för slutsatsen att det är förenligt med barnets bästa i varje enskilt fall.

Myndighetssamverkan och domstolarnas självständighet

Advokatsamfundet har ingen erinran mot en ändamålsenlig administrativ samverkan mellan berörda aktörer. När Polismyndigheten föreslås få ett särskilt ansvar för att leda det myndighetsgemensamma arbetet bör det emellertid tydliggöras att uppdraget är begränsat till övergripande metod-, utbildnings- och uppföljningsfrågor. Det får inte omfatta domstolarnas handläggning, prioritering eller planering i enskilda mål. Såväl den faktiska självständigheten som allmänhetens och den misstänktes uppfattning om myndigheternas skilda roller måste värnas.

Konsekvenser och kostnader

Promemorians bedömning att kostnadsökningarna blir marginella och att anslaget för rättsliga biträden inte påverkas är otillräckligt underbyggd.[8] Att reglerna om när offentlig försvarare ska förordnas inte ändras innebär inte att kostnaderna för rättsliga biträden förblir oförändrade. Ett fungerande snabbförfarande kan kräva tidigare förordnanden, tillgänglighet på obekväm arbetstid och fler inställelser med kort varsel. Det bör härvid framhållas att en offentlig försvarare liksom ett målsägandebiträde som utför arbete på kvällar och helger har rätt till ersättning i enlighet med den särskilda

[8] Promemorian, s. 15.

jourtaxan. Därtill kommer kostnader för korrekt märkning, utbildning, lokal samverkan, socialtjänstens medverkan och en nödvändig oberoende uppföljning.

Konsekvenserna bör analyseras och kvantifieras innan förfarandet permanentas. I annat fall finns en risk för att tidsmålen i praktiken uppnås genom undanträngning eller genom att kostnader övervältras på domstolar, kommuner och rättsliga biträden.

Sammanfattande ställningstagande

Advokatsamfundet delar ambitionen att ungdomsärenden ska handläggas snabbt, enhetligt och med hög kvalitet. Det nuvarande underlaget visar emellertid inte med tillräcklig säkerhet att den föreslagna ordningen uppnår dessa syften genom hela rättskedjan med bibehållen rättssäkerhet. Den föreslagna 3 c § är samtidigt så öppet formulerad att förfarandet kan utvidgas långt utöver den verksamhet som hittills har prövats. Advokatsamfundet avstyrker därför förslagen i deras nuvarande utformning. Om arbetet fortsätter bör det ske inom ramen för en tidsbegränsad och tydligt avgränsad ordning samt föregås av en mer tillfredsställande utvärdering och fungerande uppföljning genom hela rättskedjan. Förfarandet bör vidare förenas med objektiva urvalskriterier, en legal definition av vilka brott som avses samt uttryckliga garantier för närvaro av försvarare.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander